

KROONIKA

Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi 2012. aasta aruanne

MARIANN RAISMA

2012. aasta oli TÜ ajaloo muuseumi jaoks edukas. Vaatamata oma suhtelisele väiksusele paistab muuseum silma nii ülikooli tasandil kui ka laiemas avalikkuses.

Aktiivselt tegeleti Toomemäe arengukava koostamisega nii hoone- te kui ka terviku tasandil. Oluliselt muutus vana anatoomikumi olu- kord: anatoomikumist koliti välja muuseumikogud ja ülikooli kultuu- rivara ning CO₂ kvoodiraha eest viidi ellu projekt „Tartu Ülikooli vana anatoomikumi hoone küttesüsteemi ja katuse rekonstrueerimine koos vahelae soojustamise ja välisavatäidete restaureerimisega ning fas- saadi restaureerimine”, kus muuseum samuti aktiivselt osales. Välja töötati vana anatoomikumi esialgne ekspositsioonikontseptsioon.

Näitused ja haridustegevus

Aasta suurim projekt oli ülikooli varakambri loomine (avati 6. juulil, kuraatorid Terje Lõbu, Tiina Vint, Mariann Raisma), mis sai Eesti Kultuurkapitali sisekujunduse aastapreemia (KAOS Arhitektid – Margit Argus, Margit Aule). Samuti sai varakamber nominendiks nii Tartu kultuuriteo konkursil kui ka Eesti muuseumide aastaauhinda konkursil (püsinäituste kategoorias). Konkursi arendusprojektide kategoorias sai nominendiks TÜ ajaloo muuseumi uus kontseptsioon koos ülikooli varakambriga.

Ülikooli varakamber on pühendatud ülikoolile, aga ka laiemalt Eesti vaimuloole. Varakambris eksponeeritakse vaid originaalesemeid või tänu oma väärrikale legendile originaali staatusega võrdustatud esemeid (näiteks Rootsi-aegse ülikooli regaalide kooptid aastast 1932). Eksponeeritavad esemed pärinevad peale TÜ ajaloo muuseumi ka teistest Tartu Ülikooli asutustest ja muuseumidest ning samuti Eesti Ajalooarhiivist ja Eesti Ajaloomuuseumist. Varakambri esemeid eksponeeritakse teemade kaupa: ülikooli idee, ülikooli vaim, surematud suurmehed, nooruse jõud, koha vaim ning *maa ja ilm*. Esemeid vahetatakse korrapäraselt, kuna eksponeeri-

Foto 1. Ülikooli varakambri avamine (foto A. Tennus)

Foto 2. 19. sajandi tudengikorter näitusel „Moodne tudeng. Oh ajad, oh kombed!” (foto A. Tennus)

takse väga haprast materjalist objekte. Esemete kohta leiab põhjalikumat infot ja fotomaterjali puuetundliku ekraaniga arvutist. 86 rektori ja 275 audoktori elu ja tegevusega on võimalik tutvuda arvutiprogrammi vahendusel. Varakambris tutvustatakse ka väikest valikut ülikooli teadlaste viimase aastakümne teadustegevuse tulemustest.

Ajutise näitusena oli muuseumis väljas „Moodne tudeng. Oh ajad, oh kombed!” (6. detsember 2011 – 30. detsember 2012; kuraator Terje Lõbu, kujundajad Margot Sakson ja Andres Kull). Üliõpilane ei pühendu stuudiumi ajal üksnes õppimisele, vaid samavõrra oluline on elu väljaspool auditooriumi ja raamatukogu seinu. Näitus keskenduski üliõpilaselu olmelisemale-lustlikumale küljele, püüdes näidata, milline on olnud Tartu tudeng läbi aegade. Näitusel tutvustati üliõpilase eluaset, sööki-jooki, riietust ja tudengite vaba aja veetmise võimalusi. Kõik neli teemat läbisid kaheksa erinevat ajastut – 17. sajand, 19. sajandi I pool kuni keskpaigani, 19. sajandi lõpp ja 20. sajandi algus, 1920–1930. aastad, 1940–1950. aastad, 1960–1970. aastad, 1980–1990. aastad ning 2000. aastad.

Näitust „Kukruse kaunitar ja tema kaasaegsed. Eesti rikkalikem kalmistu muinas- ja keskaja piirilt” eksponeeriti Eesti Ajaloomuuseumis, Hiiumaal ja Võrumaa Muuseumis.

2012. aasta oli Eestis pühendatud Eesti filmi 100. aastapäevale. Sel puhul oli muuseumi Morgensterni saalis 1. maist kuni 30. detsembrini välja pandud näitus „Staatika ja dünaamika dramaatiline duell. Filmi- ja fototarbeid TÜ ajaloo muuseumi kogudest” (kuraator Terje Lõbu, kujundus Margot Sakson). Valges saalis korraldati 7.–20. maini Korp! Fraternitas Estica 105. aastapäeva näitus.

Uue museaali vitriinis eksponeeriti jaanuarist septembrini maa-deurija Hermann Walteri (1864–1902) pronksbüsti ja kiviklibu Ida-Siberist Kotelnõi saarelt, kuhu Walter maetud on, ning septembrist detsembrini rektor Georg Friedrich Parroti (1767–1852) portsigarit, mille talle kinkis keiser Aleksander I.

2012. aasta juunis valmis TÜ ajaloo muuseumi fuajees näidatav filmiprogramm Tartu Ülikooli hoonetest (M. Truman).

Foto 3. Rahvusvahelise füüsikaolümpiaadi osalised teaduslinnas Toomel 2012

Haridusprogramme ja ekskursioone (sh planetaariumietendused) korraldati muuseumis 228. Toimused populaarteaduslikud teeõhtud (8), kohviõhtud korüfeedega (5) ja kohtumisõhtud vingete vilistlastega (5). Jätkati mitme populaarseks kujunenud muuseumiüritusega: volbripäev, Teaduslinn Toomel, näitustega seotud üritused, akadeemilise pärandi päev; veel osaleti suurüritustel (muuseumiöö, teadlaste öö jt). 2012. aasta suvel koos rahvusvahelise füüsikaolümpiaadiga toimunud suurejooneline **Teaduslinn Toomemäel** sai ka Eesti teaduse populariseerimise konkursil eripreemia. Tegu on Hansapäevade raames TÜ ajaloo muuseumi organiseeritud festivaliga, mis kaasab kümneid teadusasutusi, kes pakuvad kahe-kolme päeva jooksul Toomemäel põnevat programmi. Elutöö preemia Eesti teaduse populariseerimise konkursil sai muuseumi konsultant **Tullio Ilomets**.

Aasta kolleegipreemia – Aasta Tullio – sai **Janet Laidla**.

Tartu tähetorn

2012. aasta oli väga edukas ka **Tartu tähetorni** jaoks. Püstitatud eemärk – hoida ning kasvatada külastajate arvu – saavutati. Tegevusi toetas Archimedese TeeMe meetme raames jätkuv projekt „Astronoomia ja teaduslik maailmapilt: videoloengud, vaatlused ja planetaariumitunnid“ (koostöös teaduskeskusega Ahhaa). Sügishooajal alustati haridusprogrammidega, mis osutusid väga edukaks. Populaarne on ka tähetorni Facebooki lehekülg. Tähetorni ja tema programme külastas aastas üle 18 200 inimese, mis näitab tähetorni vajalikkust ning selle meeskonna head tööd.

Tähetorni meeskond alustas ka 2013. aasta suurnäituse „Eesti jälg kosmoses – kosmose jälg Eestis“ kokkupanekut koostöös Tallinna Tehnikaülikooli muuseumiga (näitus avati 11.04.2013).

Töö kogudega

Seisuga 1.01.2013 oli kogudes arvel 72 543 museaali, kogude juurdekasv 2012. aastal oli 521 museaali. Kogudes tehti inventuure, parandati hoiutingimusi ning tegeleti museaalide väljalaenutamise ning deponeerimisega.

Foto 4. Tähetorni haridusprogrammi teeb Janet Laidla (foto K. Tinn)

Ülikooli ajaloo muuseumi ajaloolist kogu kui Eesti kultuuriloo- lise rahvuskollektsiooni osa finantseeris Haridus- ja Teadusminis- teerium, mis võimaldas jätkata kollektsioonide korrastamist ja di- giteerimist (andmebaasid Ester, DSpace, MuIS). Eesti muuseumide Infosüsteemi (MuIS) on sisestatud 15 727 museaali andmed. Eeltöö- na koostati andmebaas Tartu Riikliku Ülikooli fotolabori mahuka negatiivide kogu (1949–1998) kohta.

Muuseumi kaudu korraldati ülikooli kultuurivara (peamiselt va- namööbli) restaureerimist, andmebaasi täiendamist ning kultuuri- vara kasutuselevõtu võimaluste tutvustamist ülikoolis.

Teadustöö

Muuseum andis välja **kaks numbrit Tartu Ülikooli ajaloo küsi- musi**: „Tartu Ülikool ja Põhjasõda” (nr 39, 253 lk) ja „Akadeemilise pärandi mõte” (nr 40, 264 lk).

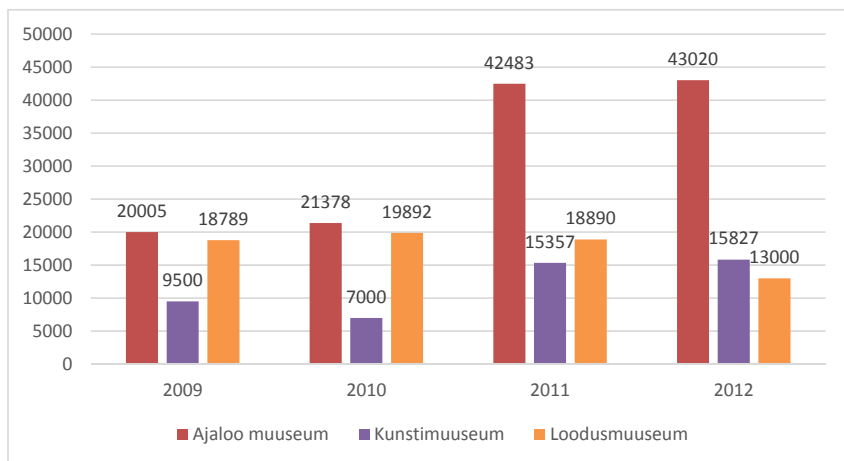
26. aprillil toimus **tudengikonverents „Kuidas tudeng rappa läks”**, millele eelnes allikaõpetuslik kursus arhiivis. 6. detsembril lei- dis aset muuseumi aastakonverents koostöös Teadusajaloo ja Teadus- filosoofia Eesti Ühenduse, Looduseuurijate Seltsi ja Saksa Kultuuri

Instituudiga „**Teadusinnovatsiooni jõudmine praktikasse läbi aegade**” (13 ettekannet). Muuseumitöötajad avaldasid artikleid, mis olid seotud teadusajaloo, ülikoolimuuseumide ning TÜ ajaloo muuseumi kogudega ning esinesid mitmel rahvusvahelisel konverentsil ja teaduspäeval. Peale selle peeti loenguid Eesti ülikoolides (K. Kalling, J. Laidla, L. Leppik, M. Raisma) ning juhendati doktoritöid (L. Leppik).

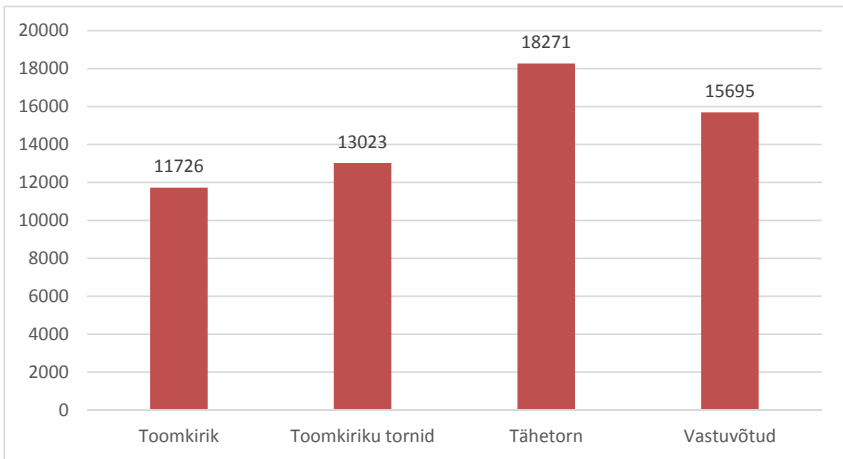
Külastused

TÜ ajaloo muuseumi külastatavus jäi suures plaanis samale tasemele eelmise aastaga: kokku teenindas muuseum üle 67 000 inimese (neist 43 020 muuseumikülastust; lisaks Teaduslinna külalised – umbes 8000, ning valge saali ürituste külastajad – 15695). Eriti rõõmustav on Tartu **tähetorni külastuste** arvu suurenemine. Samuti kasvas Toomkiriku tornide külastuste ning vastuvõttude ja ürituste arv.

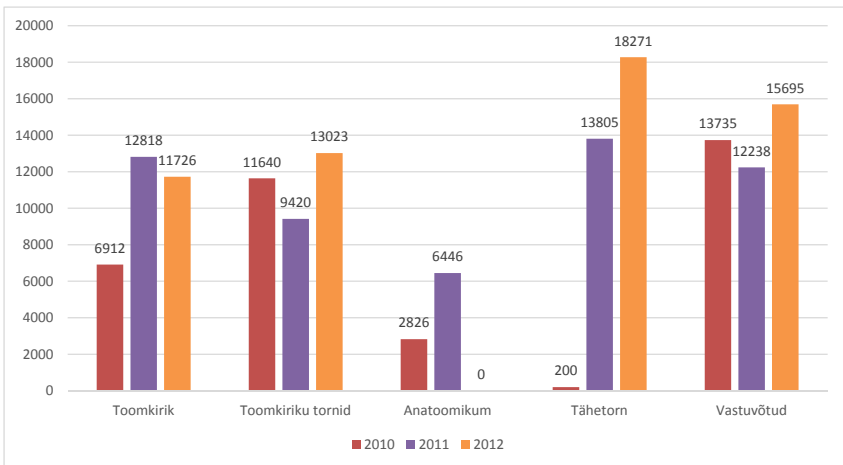
2012. aastal suurenes ka muuseumi omatulu, ruumide renditulu kõrval ka toetuste abil. TÜ ajaloo muuseum sai peale Tartu Ülikooli toetust ka Tartu Linnavalitsuselt, Eesti Kultuurkapitalilt, Tartu Kultuurkapitalilt, Hasartmängumaksu Nõukogult, SA-lt Archimedes ning Haridus- ja Teadusministeeriumilt. Muuseumi tegevust toetas oma toodetega ka mitu firmat.

Graafik 1. Külastuskordi TÜ muuseumides 2009–2012

Graafik 2. TÜ ajaloo muuseumi külastused hoonete kaupa 2012. aastal. TÜ AM külastused kokku: 58715

Graafik 3. Külastused TÜ ajaloo muuseumis hoonete kaupa (+ vastuvõtud) 2010-2012

Mariann Raisma, MA, on Tartu Ülikooli ajaloo muuseumi direktor, Tartu Ülikooli muuseumide juhatuse esimees.